

שבת הראי"ה

ליקוטים מתורתו של הצדיק והחסיד, מרא דארעא דישראל, שר התורה ורועה ישראל
רבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

פרשת
כי תצא

גליון מספר 89

יצא לאור ע"י ארגון 'אור האורות' הפצת תורת הגה"צ הראי"ה קוק זיע"א ♦ שאלות ותגובות ניתן לשלוח לכתובת: רח' הרב צבי יהודה 6 דירה 3 בת-ים, או בדוא"ל: reiyaa@gmail.com
או להתקשר למספר: 054673528 ♦ תרומות ניתן להפקיד בבנק הדואר חשבון מס' 20778885 ♦ ניתן לקרוא את העלון גם באתר: www.yeshiva.org.il ♦ ניתן לקבל את העלון במייל מדי שבוע

אורות הפרשה

וּלְקַחְהָ לָּוּ לְאִשָּׁה וַיְבַמְהָ וְכַהֵן הָאֵל.

(מתוך דברי הפתיחה למסכת יבמות, שנאמרו מפי מרן הראי"ה זיע"א).

"המסכת הראשונה של סדר נשים לפי הגאונים, היא מסכת קידושין, ואילו לפי חכמי המערב היא יבמות. ההיגיון הרגיל הוא לצד הראשונים, אולם בעיון פנימי יותר נבין את דעת האחרונים. סדר נשים נקרא חוסן [ע"י שבת לא. יז] והיא אמנת עתיך חוסן – חוסן זה סדר נשים. חוסן משמעותו דבר קיים, וביתר דיוק: דבר מקיים. חז"ל אומרים במסכת עבודה זרה [ה.ג.] בואו ונחזיק טובה לאבותינו שאלמלא לא חטאו, לא באנו לעולם. חולשת הגוף וזמן קיומו המוגבל מחייבים לדאוג לחסינות מין האדם, לרציפותו, וזוהי החסינות הטבעית של סדר נשים, של בנין המשפחה.

אולם החוסן שמעניקה התורה הוא למעלה מן הגבורה הטבעית, החסינות התורתית גבוהה היא מהחסינות הגופנית הרגילה – 'אור תורה מחיה' [כתובות קיא.], ולא רק מחסן, ולא עוד אלא שחיים אלה של תורה אינם חיים רגילים, אלא נצחיים הם, בין מצד הנשמה הרוחנית ובין מצד הגוף החומרי. ועל כן הם פועלים גם במצב של הריסה, גם כשנתערער הבניין הטבעי ונהרסה המשפחה.

וזהו יסוד מצוות ייבום וחליצה, והענפים המסתעפים בפרטיהן – "יקום על שם אחיו המת, ולא ימחה שמו מישראל". מפורשת ומודגשת כאן המגמה של המצווה – הקימה והקיום, שמירת השם, שימשך, שתהיה המשפחה חסיה.

וכך כתב הרמב"ן [בראשית לח. ה.]: "העניין סוד גדול מסודות התורה בתולדות האדם, וניכר הוא לעיני רואים אשר נתן להם ד' עיניים לראות ואוזניים לשמוע [...]"

וחכמי ישראל הקדמונים, מדעתם הענין הנכבד הזה – קראו אותו גאולה".
ובספר החינוך [מצוה תקצח]: 'משרשי המצווה, לפי שהאישה אחרי שנשאת לאיש, הרי היא כאחד מאבריו [...] והאיש הזה שמת בלא בנים [...] אין זכר לו בעולם הגופני, זולתי זאת האשה, שהיא עצם מעצמו ובשר מבשרו, היה מחסדי האל-עליו, להקים לו זרע ממנה, על ידי אחיו שהוא גם כן כחצי בשרו, כדי שיהיה אותו הזרע ממלא מקומו, ועובד בוראו תחתיו, ויזכה על ידו בעולם הנשמות, [...] ויש במצוה הזאת עיקר גדול וטעם נכון אמיתי אצל המקובלים'. ושנינו בזוהר [וישב קפ.ג.]: "תא חזי קודשא בריך הוא נטע אילנין בהאי עלמא, אי אצלחו – יאות, לא אצלחו – אעקר לון ושתל לון, אפילו כמה זמנין, ובגין כך כל אורחו דקוב"ה כלהו לטב ולא תקנא עלמא".

גדולה ורחבה היא מסכת יבמות – ואשרי מי שיכול לקנות ידיעותיה על כל מעמיקה. במסכת זו מתגלה שהקב"ה נתן כוח ממקורה של תורה, לבנות מה שהוא הרוס ולהשיב מה שנאבד, וגילוי זה מופיע בין בעולם הרוחני ובין בעולם הממשי-המעשי. מהלך הדבר הוא בצורה של בנין סתירה ובנין. וכדרך שמצאנו בבריאת העולם "בונה עולמות ומחריבן" [בראשית ובה ט, א] – שמתוך הריסת כל העולמות הקודמים נבנה עולמנו זה, עולם אשר שם קץ לתוהו ובוהו, והכנס סדר של חוסן בכל סדרי המציאות. כך גם כאן – הבית שנהרס הוא המשמש בסיס לבית חדש בישראל, השומר על הבית הקודם, על שמו ועל זכרו.

[...] יסוד מצוות ייבום – זהו כאמור בנין העולם ההרוס – "ולא ימחה שמו מישראל" – [...] רעיון זה מקיף את החיים כולם, הוא הונח במהלך בריאת העולם ונקבע בהולדת האדם ועל יסוד קדום זה נבנתה מסכת יבמות – יסוד עיוני-פנימי שהוא קודם למסכת קידושין [...] [תחומין, ב, עמ' 239].

אורות הראי"ה

אגרות מרן הראי"ה זיע"א והגרי"מ חרל"פ זצ"ל

לג"ר מנחם שלמה ראב זצ"ל, (ר"מ בישיבת מאה שערים) / חלק א'

תולדותיו

ר' מנחם שלמה ראב נולד בשנת תרל"ח בירושלים. אביו יהודה ראב וסבו ר' אליעזר ראב עלו מהונגריה לארץ והיו ממקימי פתח תקווה. עוד לפני לידתו אביו נפרד מאמו, הודס, שנשארה בירושלים, והוא גדל עמה שם.

הוא למד תורה מתוך מסירות נפש, גם כשהמצב הכלכלי בביתו היה מחפיר, וכן עסק בצרכי ציבור באמונה והיה חבר בוועד הישיבה הגדולה במאה שערים.

ר' מנחם היה מקושר לרבים מגדולי הדור, ביניהם מרן הראי"ה והגרי"מ חרל"פ, כפי שנספר בשבועות הקרובים. למגינת הלב, הוא לא האריך ימים, ונפטר ב"ב באייר תרע"ו והוא בן ל"ח שנים. על מצבתו בהר הזיתים נכתב: "פ.נ. אחד מילידי ומנבחר בני ציון היקרים נעים ונחמד עוסק בתורה ובמצוות מתוך עוני אהוב על הבריות ומקרבן לתורה".

ר' מנחם פעל בתוקף ובישרות לטובת הציבור, ובפרט לטובת לומדי התורה בכלולים והמורים בת"ת, ונלחם בעוולות ושחיתויות שנמצאו בירושלים של אותה תקופה.

מסרב לטובות הנאה

הכוללים בירושלים חילקו כספים לתלמידיהם והיה נהוג כי העומד בראש הכולל יש לו טובות הנאה על פני שאר התלמידים. כשר' מנחם נתמנה לחבר בוועד הישיבה הגדולה עם עוד שני אברכים הם הביעו התנגדות לכך וחתמו על כתב התחייבות זה:

"בעה"ל"ת אנו חברי הועד נבחרים ע"י בני הישיבה והמלמדים משעבדים ומחייבים עצמנו לעבוד לטובת בני הישיבה והת"ת ושלא לעשות שום דבר

ר' מנחם שלמה ראב
בהיותו בן 19 שנים
(תרנ"ז)

נגד רצונם, ולעבוד לטובתם באמת ובצדק, ושלא לנסות מדרך האמת והצדק לטובת עצמם, שיוכל להיות בזה גרם היזק ח"ו כלשהוא לבני הישיבה והת"ת. ואם יוודע שקיבל מי מהוועד כל טובת הנאה לעצמו, והוא מחויב להתפטר מן הועד. אנו כולנו כאיש אחד, מחויבים לעבוד בלי שום רפיון ועצלות עד שהמוסד הישיבה והת"ת יתנהג הן בהכנסה והן בהוצאה בהנהגה גלויה בלי שום העלמה כלל וכלל. וכל זאת קבלנו עלינו באיסור חמור ובתקיעת כף...

ועל זה באנו על החתום, היום יום י"ד כסליו תרס"ה לפ"ק פעה"ק ירושלים תובב"א" [מתוך הספר 'עלה ברוח', שכתב בנו יצחק ראב].

הפרנסה לא הייתה מצויה בביתו של מנחם שלמה בשפע, ופעם אמר לאמו כי אם היה רוצה היה יכול בקלות לשפר את מצבו הכלכלי, אבל אז היה נאלץ לשנות את דרכו וזה לא היה לרוחו. לדוגמא: כשנכנס לניהול הישיבה הזמין עבורה כלים ומצרכי מזון. אמרו לו כי הוא זוכה להנחה של 10% לצרכיו שלו, אך מנחם שלמה לא הסכים לקבל כל הנחה בזכות מעמדו הרום כי לדעתו הייתה זו שחיתות [ע"פ בנו ר' אברהם].

ה'שביתה' הראשונה

מנהלי המוסדות התורניים היו מאחרים את משכורות הלומדים והעובדים, הזעומים גם כך, עד כדי חצי שנה, וגם אז לא היו משלמים אותם במטבע אלא בשטרות לזמני פירעון ארוכים, כך קרה שהאברכים נאלצו לחיות בדוחק נורא. מצב זה שרר כמעט

בכל המוסדות בירושלים דאז א"פ שבר"כ לא הייתה להם בעיה כספית אמיתית. מנהלי המוסדות שמרו על 'מסורת' מחפירה זו ביד תקיפה, והקפידו שאיש לא יעז להרים ידו ולמרוד נגדה. בשנת תרס"ח-ס"ט קמו כמה אברכים אמיצים מיישבת מאה שערים ובראשם ר' מנחם וארגנו את ה'שביטה' הראשונה בארץ, הרבה לפני 'הסתדרות הפועלים'... ביום בהיר אחד פיורו את כל תלמידי הישיבה בבתי מדרש שונים (כדי שלא יהיה ביטול תורה ח"ו) וכך בשקט, אך בתקיפות, הכריחו את מנהלי המוסד לבוא עימם בדברים על הטבת התנאים, מה שאכן הועיל... [ע"פ בנו ר' אברהם].

דבק באמת ולא במחנה מסוים

בזיכרונות שכתב עליו בנו, ר' אברהם (בן עזר) רב ז"ל, ישנם שני סיפורים "הפוכים" המתארים יפה את אופיו המיוחד של ר' מנחם ואת דבקתו באמת ולא במחנה מסוים; בטובת הציבור, ולא ב'פוליטיקה':

"סיפר לי ר' יוסף אהרני (רוסטובסקי) שהוא היה אחד המורים הראשונים בת"ת בית הספר "נצח ישראל" בפתח תקווה, וכך אמר: בזכות ובימות אביך היקר באדם רבי מנחם שלמה רבאב נוסד בשעתו ביה"ס"פ הנקרא "נצח ישראל" בפ"ת הקיים עד היום הזה, ולולא אבא שלך, לא היה ולא נוסד בי"ס"פ עברי זה העומד לתפארת במושבה פ"ת, וכעת אנשי המזרחי חושבים כי ביזמתם נוסד בי"ס"פ זה בפ"ת, וזה בהחלט לא נכון - ונהנים הם מן המוכן מלפני שנים רבות טרם ידעו כלל מהמזרחי, ומעשה שהיה כך היה: זמן רב מלפני מלחמת העולם העולם הראשונה עוד, בא לארץ אחד בשם ד"ר אורבך מרגמניא, והקים בירושלים בי"ס"פ עברי ומסורתי (אם אינני טועה) בשם בי"ס"פ למל (או בי"ס"פ אחר) וכן ביקש להקים בפ"ת ת"ת בי"ס"פ עברי ושפת הלימודים יהיו בעברית. והיות שאנשי ירושלים דאז שהיו מראשי המדברים הקובעים והדואגים לכל דבר שבקדושה בפ"ת לא התלהבו מהעצת הד"ר אורבך, והיו גם שהתנגדו בכלל לשפה העברית בלימודים כעיקריים, וע"כ לא מיהרו לתת תשובה חיובית לד"ר הניזכר, ואחר זמן ממושך פנה הד"ר אורבך לעסקנים הירושלמים ונתן להם אולטימטום לזמן מוגבל שאם לא יקבל תשובה חיובית להסכמת יסוד בי"ס"פ בפ"ת כפי התנאים שמציע וכמוכר שהחינוך יהיה על טהרת הקודש כנהוג ביתר ת"ת בארץ, ועל תנאי זה שהלימודים יהיו בשפת העברית הוא מוכן לתת כסף כמה שנחוץ ועוד יוסיף לתמוך המפעל זה, ואם לא מסכימים לזה אזי מושך ידו מכל העסק.

ואז קם אביך רבי שלמה רבאב בהיותו עסקן ציבורי חרוץ בהבנה ובדעת צלולה, בא לפ"ת בסודיות גמורה מבלי שאנשי ירושלים ידעו כלל מנסיעתו זו, וכנס אסיפה שקטה וסודית של כמה עסקנים מקומיים מהמושבה והסביר להם שאין לדמות ולהשוות כלל את פ"ת לירושלים בתנאי הלימודים, וכאן הוא ההכרח להסכים בניגוד לירושלמים שלנו לחנוך בשפה העברית הטהורה. ואין אנו רשאים לוותר כ"כ בנקל על מפעל כה חשוב ונחוץ זה במושבת פ"ת, ואל לנו לדחות ולאבד במו ידנו הזדמנות טובה ויקרה זו ליסוד בי"ס"פ דתי על אף השפה העברית בפ"ת, ועלינו סוף סוף להבין כי הלמוד העברית כאן הכרחית דרוש וצודק בהחלט, וכי כאן אינו ירושלים, ואם אמנם נחמץ חלילה הזדמנות יקרה זו עלולים אנו עוד להתחרט מאד, ועלינו עוד לתן את הדין על הזנחה זו, ומי יודע אם בינתיים לא יקימו כאן בי"ס"פ חופשי חלילה במקום בי"ס"פ דתי בכל המובנים המוצע לנו, וכל הקודם זוכה.

ואכן כך בסודיות מוחלטות נוסד והוקם הת"ת "נצח ישראל" העומד לתפארת בפ"ת בזכותו וביזמתו של אביכם המנוח ר' מנחם שלמה רבאב זצ"ל, שהיה יודע לעסקן ציבורי חרוץ ופקח שלא ע"מ לקבל פרס יודע לנצל כל דבר טוב בשעתו לטובת הכלל. וביחוד שלא שעה - והתנגד בשקט למתנגדים הירושלמים דאז."

ולעומת זאת, מעיד הסיפור הבא על פן נוסף באישיותו של ר' מנחם שלמה זצ"ל:

"מיום שהגאון הגדול רבי יהושע ליב דיסקין זצ"ל מיסד המוסד הגדול בית היתומים דיסקין בירושלים הלך לעולמו, והמוסד נשאר בלי אב ופטרונו כאישיותו המנהיג הגדול, בזמן שהוא עלה בדעתם של שני מנהיגי צבור ידועים שם בירושלים אחד אשכנזי בשם ר' מיכל פינס והשני... [כך במקור] אישיות ידועה מחכמי הספרדים, להעביר את יתומי המוסד דיסקין ת"ץ תחת חסותם ולחנך את היתומים על טהרת השפה העברית אשר זה היה נוגד בהחלט לגבי חנוך הקנאים דאז, והמוסד נשאר בזמן שהוא במצב חמור מאד מבלי אב דואג, והיה עלול ליפול בצפרי המנהיגים החדשים הנ"ל, נגד זאת קמו מיד אנשי ירושלים הקנאים לצאת במלחמה נמרצת ולעמוד בפרץ לבל יבצעו מזימותם זו, והחלו לפנות בשיגורי מכתבים על המצב החמור הרובץ על המוסד להגאון מרן רבי חיים סולובייצ'ק מבריסק שיואל בטובו ומרצו לעשות כל המעשים אשר לא ידו

בכדי להשפיע על בנו של מיסד בית היתומים, ה"ה הגאון רבי יצחק ירוחם דיסקין אשר נמצא אז בחו"ל, ולזרז את כ"ב שיבוא מיד להשתקע בירושלים עיה"ק כדי לקבל ולנהל את המוסד של אביו הגדול זצ"ל תחת ידו ורשותו, מפני כי אך אישיות כמוהו מכובד מחונן מסוגל היה להציל את המצב החמור במוסד לבל ילכדו מנהיגים אחרים את יתומי המוסד חלילה, המכתבים בסגנון ובכתב יד אבינו ז"ל בביטויים חריפים מדי נגד המנהיגים החדשים אשר זממו להעביר את יתמי המוסד דיסקין ולהכניסם תחת חסותם.

העיקר מה שראוי לציין כאן על אבינו זצ"ל שהיה ער ומעורה בענייני ציבור בעל מרץ, אשר ידע לכלכל דרכיו במסילה ישרה, ועוסק בצרכי ציבור באמונה, וביחוד כאן בירושלים לעמוד הפעם לצידם של הקנאים לפעול וללחום שכם אחד איתם נגד הנהגת רפורמה חדשה בחינוך על יתמי המוסד הנ"ל, ולעומת זה בפתיחת ביה"ס"פ נצח ישראל בפתח תקווה לפעול בניגוד לקנאים הירושלמים, ולצדד בעד לימוד וחינוך יסודי בשפה העברית.

אכן ידע אבא ר' מנחם שלמה רבאב ז"ל מתי כן ומתי לא, מתי בעד ומתי נגד..."

קשריו עם מרן הראי"ה

לר' מנחם היו קשרים עם רבני דורו, וביניהם עם הרב זוננפלד הרב חרל"פ והרב קוק. וכך כתב בנו בזיכרונותיו:

"כידוע שלח אבא ז"ל בחורי חמד אלו הנזכרים לעייל (הלל פרלמן ומויכל קייליבץ) לישיבת הרב הראשי דיפו והמושבות הגאון מרן רבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, ללמוד שם בישיבה שנוסדה מלפני מלחמת העולם הראשונה. לפי המכתבים הנמצאים בידינו מאז מודה הרב רבי צבי יהודה הכהן קוק (שליט"א) [זצ"ל] לאבא ז"ל במכתביו על התלמידים אשר שלח לישיבה שלהם ביפו שישד אביו הרה"ג מרן הרב קוק זצ"ל, ומבקש מאד להוסיף לשלוח תלמידים כהנה וכהנה".

כאמור, הייתה התכתבות רצופה בין הרצי"ה לר' מנחם שלמה רבאב בעניין הבאת תלמידים לישיבת מרן הראי"ה ביפו. מתוך התכתבות זו, נותר בידינו מכתב שכתב הרצי"ה, והתפרסם בספר אגרותיו 'צמח צבי':

"ב"ה, י"ד אייר התר"ע. עה"ק יפו.

לכבוד מר ידידי הרה"ג המצוין מ"ר מנחם שלמה רבאב נ"י.

קבלתי מכתבו, ושוב נוכחתי לדעת את תכנם של אותם הדברים שגרמו בעיניכם של הצעירים מבא הנה [...] כמו שכתבתי במכתבי הקודם, ושוב התפלאתי בהשנות לפני דברים כאלה. [...] אך אני עוד הפעם, כמו במכתבי הקודם, אל מעכ"ת אשים את דברי בתור ידיד ומכיר וקרוב ברוח, כפי הכרתי אותו מאז, ובתור איש אמת אשר לבבו תמים באמת עם ד' אלקיו ועם ישראל עמו ובאמת ובתמים דורש הוא הרמת קרן התורה והמצוה ורוח הקדושה בישראל.

לפיכך חוזר אני ושונה על דברי, היוצאים מתוך הלב הבער בניצוצי קודש של אמת כפי שזכיתי לקבל קצת בעניי, ב"ה חונן הדעת, מאזי קדושת תורתו של המאור הגדול אור האורות כ"ק אאמו"ר שליט"א, אשר על ידי זה נעשה לבי ער ב"ה לצפות לישועה, שהיא באה דוקא ע"י הרמת קרנה האמיתית של התורה"ק והאה"ק מתוך קדושת פנימיות התורה והתדבקות הלב והתורמות הרעיון הגמורה לקדושה, לאהבת אמת ויראת שמים, ואשר מתוך כך נעשה הוא כ"כ ער ומעורר, - בידעו את החובה הקדושה, אשר בלי שום ספק ידרש עליה, על ההתשלות ממנה, דין וחשבון חזק על הענין הקדוש והנשגב הזה של הישיבה דפה, וחוזר אני ושונה ומזרז ומעיר את לבבו הטהור של מעכ"ת.

יתבונן נא אל דברי, כי יוצאים הם מן הלב, נכתבים בדם הלב, המצפה לישועה והכואב ב"ה על שבר עמו [...] חובה קדושה, שבשום אופן אין להפטר ממנה, מוטלת על מעכ"ת, בעל ההכרה המכיר את הצעירים וקרוב להם, שאותם הצעירים, שהם בעלי כשרון יראי ד' וישרי דרך, בא יבואו הנה ללמוד בלי אחר ועכוב, כי זה מקומם האחד, בית חייםהם [...].

הנני מצפה לקבל את התשובה הראויה, שלא ידחה עוד הענין ערן ועדינים, אלא שמזמן לעז לזמן ישתדל למידי שיבואו הנה צעירים כאלה המוכשרים לשם ישיבת כ"ק אאמו"ר שליט"א, ויתחיל בזה במוקדם תומ"י, ובזה באמת תכלה הרשעה מן הארץ.

ידידו אוהבו ומוקירו,

צביהודהכהן קוק

נ.ב.

ויסלח לי אם אוסיף עוד הפעם להזכירו, שיבחונו בדעתו וידון בעצמו את גודל ההכרח והנחיצות והמצוה הרבה אשר ממש אין לה קץ, שיש בהבאת צעירים בני תורה ויש בעלי כשרון, פחות או יותר, שיתחנכו תחת השפעת כ"ק אאמו"ר שליט"א, ויתעורר לעבודה"ק, אשר ממש אשרי מי שזכה לסייע לכך, בלי להשיג בכל מיני מפריעים ואמתלאות הבאים בהשקפה ראשונה. והקרוב קרוב קודם, ובמה ומי שעומד עתה על הפרק צריך להקדם ולהזדרז תומ"י.

ידידו דו"ש הנ"ל."

בשבוע הבא נראה את מכתבו של מרן הראי"ה לר' מנחם שלמה נאגרות הראי"ה, אגרת צ"ה, וכן נחשוף מכתב ארוך ומרתק - שלא פורסם עד כה - שכתב הגרי"מ חרל"פ זצ"ל אל ר' מנחם שלמה, ובו הוא מספר בהערצה נפלאה על גודל קדושתו של מרן הראי"ה.

תודה רבה לצאצאי ר' מנחם שלמה רבאב, על מסירת החומר

העלון יוצא לאור בסיוע
'דב"ר שיר' -
הדוכן שלך לספרי קודש
ומוסיקה יהודית.
סניף ראשי:
תחנה מרכזית ירושלים.
פלאפון: 0524797380.

